

ČITANJE U KRILU

JEDAN ČIN, VIŠESTRUKA DOBITI

Piše: Dubravka Učić Lukšić, prof. psiholog

Donedavno, čitajući, promišljajući i pišući o prednostima čitanja u krilu, odnosno čitanja djeci vrtićke i predškolske dobi, fraza „čitanje u krilu“ mirisala mi je toplinom i bezbrižnom interakcijom, što po sebi nije maleni doseg. No, daljnjim iščitavanjem stručne literature predamnom se rastvorila respektabilna konotacija ove aktivnosti, čitanja djetetu predškolske dobi u kontekstu bliskosti s roditeljem, s obzirom na to da je vrlo potentna razvojnim benefitima, poput nekakvog širokopojasnog razvojnog "boostera".

Aktivnosti „čitanja u krilu“

Potencijal čitanja djeci otvara se onima (roditeljima), koji će mudro i sustavno kreirati vrijeme za bivanje s djetetom u ugodnom, sigurnom i stimulativnom okruženju uz izlaganje djeteta i uključivanje u poticajne aktivnosti koje „čitanje u krilu“ podrazumijeva:

- čitanje u lijepom ambijentu, estetski uređen kutak za čitanje
- čitanje u krilu (može i odmah pored mame, ali u atmosferi toplog bliskog odnosa s roditeljem-čitateljem)
- praćenje teksta prstom tijekom čitanja (kako bi dijete usvojilo svijest o tekstu i tisku i prije no što nauči slova)
- uživljeno intoniranje priče
- razgledavanje ilustracija i pronicanje u detalje
- komentiranje likova, priče i osjećaja (tzv. dijaloško čitanje) koji se kod djeteta prilikom našeg čitanja u njemu bude, a roditelj ih prepoznaje i imenuje

- odgovaranje na pitanja djeteta
- kratko djetetovo prepričavanje priče (po sjećanju ili prema ilustracijama)
- izmišljanje mogućeg nastavka priče
- upoznavanje i pojašnjavanje novih riječi koje priča sadrži
- povezivanje čitanih podataka sa starim znanjima (povezivanje sa znanjima iz dugoročnog pamćenja učvršćuje nova učenja)
- stvaranje tzv. mentalnih slika o likovima i ambijentima iz priča te
- izražavanje ukupnih dojmova djeteta kroz nekakav izraz, bilo prepričavanjem, glumom, zapisom, simbolom ili crtežom.

Znalci preporučuju aktivnostima čitanja, u ovakvom razgranatom smislu, prilaziti mekano, toplo i sustavno kako bi dijete moglo povezati radost bivanja u toplom i interaktivnom odnosu s roditeljem s iskustvom bivanja uz čitanu, pisanu i izgovorenu riječ, odnosno priču. Zapravo čitanjem u krilu roditelj (odgajatelj, učitelj, knjižničar) investira vrijeme i volju u dva nezaobilazna stupa ranog razvoja djeteta: u siguran odnos i poticajno (mikro)okruženje.

Dijete rane i vrtićke dobi prepuno je potencijala, koje valja trudom i sustavnim poticanjem razvijati kako bi se očitovali u realnim napredovanjima djeteta: povjerenju u bližnje, osjećaju da je vrijedno i voljeno, i doživljaju da raste u znanju i kompetencijama, u razumijevanju socijalnih normi: što se smije, a što se ne smije raditi. Ove lijepe stečevine postat će od ključne važnosti (tzv. zaštitni čimbenici!) u životu djeteta i njegovih roditelja, a osobito u svakoj sljedećoj životnoj i razvojnoj fazi, poput npr. polaska

u školu. No, hajde da nanižem te benefite čitanja u krilu, koji mogu postati dobrodošli saveznici u djetetovoj svakodnevnici.

Razvojni benefiti sustavnog ranog čitanja djetetu (čitanja u krilu)

Čitanjem djetetu potiče se razvoj:

- predčitalačkih vještina
- jezika i bogaćenje vokabulara, prepoznavanje konotacije pojedinih riječi
- emocionalne pismenosti, empatije, prorade težih emocija (straha) i terapijski učinak
- moralnog prosuđivanja (što je dobro, a što loše), te usvajanje socijalnih normi ponašanja
- mentalne vizualizacije, mašte i kreativnosti, te osjećaja za estetiku
- sigurne privrženosti s roditeljem-čitateljem (visoko zaštitni čimbenik dugoročnog učinka)
- opće poučenosti o svijetu i životu, pojmovima, produbljuje se znanje o svijetu i društvu

- održavanja koncentracije, širenja raspona pamćenja priče te razvoj narativnih vještina
- motivacije za čitanje i olakšavanje učenja
- bogatijeg unutrašnjeg iskustva (pročitana priča postaje novi svijet u sjećanju djeteta)
- slike o sebi kao čitatelja, onoga koji voli čitati i onoga koji voli učiti
- kritičkog mišljenja kod upoznavanja likova koji razmišljaju suprotstavljeno, drugačije ili čak bizarno, razvoj vještine promišljanja o temama (tzv. reflektiranje), zaštita od jednodimenzionalnosti...

Ususret osnovnoškolskom razdoblju

Svaka bi se od ovih natuknica mogla raspakirati i izložiti čitateljevu oku u zasebnom odjeljku, povezujući njihov zaštitni potencijal s izazovima djetetova života, u emocionalnom, intelektualnom, vršnjačkom, socijalnom, motivacijskom i obrazovnom (i svakom drugom) smislu. Osobno se želim zadržati na predčitalačkim vještinama, koje su meni, kao školskoj psihologinji, bitne, jer vidim odraze njihova razvoja na adaptaciju djece na višegodišnje školsko okruženje.

Predčitalačke vještine temelj su na kojem će dijete graditi vještinu samostalnog čitanja, a logopedi i neuroznanstvenici naglašavaju da čitanje nije nimalo jednostavna vještina s obzirom na to da uključuje brojne mozgovne procese (dakle i neurološku podršku) i počiva na usvojenosti tzv. predčitalačkih vještina. Znalci naglašavaju da se učenje čitanja ne odvija prirodno, poput učenja govora i

govorenja. Učenje čitanja, ako se rano ne pokrenu temeljni procesi, u školskom razdoblju tražit će voljni trud, napor i opetovano uvježbavanje, a tjeranje na čitanje, uz podršku ili izostanak podrške roditelja, može uroditi otporom prema čitanju, učenju i školi. I, eto prvih preznojavanja za dijete i njegove roditelje, i opasnosti od toga da dijete generalizira otpor prema čitanju, koje je teško, na školu i učenje općenito. Reperkusije ovakve generalizacije možete naslutiti. Vratimo se optimizmu i razvoju!

Predčitalačke vještine koje se očekuje da će dijete prije polaska u školu savladati su sljedeće:

- da razumije priču pričatelja/čitatelja (govor) i da može prepričati kraću priču
- da zna da pisani tekst sadrži poruku, značenje ili priču, odnosno da slova nisu tek bezznačenjske krivulje na papiru
- da zna kako držati knjigu, razumije da tekst teče odozgo prema dolje te s lijeva na desno, da očima prati retke s lijeva na desno, da razumije da priča

ima početak, sredinu i kraj... (tzv. svijest o tisku)

- da zna da su rečenice sastavljene od riječi, riječi od slogova, tj. slova, odnosno glasova
- da može u umu „čuti“, tj. razaznati od kojih se glasova neka riječ sastoji, koji glas je na početku, koji u sredini, a koji na kraju te da može temeljem izdvojenih glasova neke riječi prepoznati, „lijepljenjem“ tih glasova u umu, riječ koju sastavljaju
- da poznaje (barem neka) slova abecede i da razumije da su slova simboli za glas, te da isprobava prva samostalna „kodiranja“ nekih riječi u zapis i „dekodiranja“ zapisa u pročitano riječ.

Nasreću ili nažalost mnogih, školski sustav je dominantno baziran na čitanju, vrlo je verbalan. Nije toliko usmjeren na praksu, izvedbu, kreativnost pa da omogući učeniku nevještom u čitanju i pisanju lako postizanje uspjeha kompenziranjem nekim drugim vještinama, npr. sportskim vještinama, crtanjem, izradom kućica u dvorištu... Vještina čitanja i pisanja te motivacija prema čitanju i učenju ozbiljan su prediktor školskog uspjeha. Školski uspjeh sam po sebi ne garantira nužno sreću u budućem životu i odnosima svoga imaoca, no zasigurno olakšava život učenika u školsko-akademsom razdoblju i osigurava mu određenu reputaciju u očima vršnjaka te pošteđu od kritika.

U literaturi nailazim na tvrdnju da se među učenicima u razrednoj nastavi događa tzv. Matejev učinak (Mt 25,29) koji prognozira da će razlike među učenicima u školi s vremenom postajati sve veće između onih koji su razvili vještinu čitanja, pa posljedično lakše uče čitanjem i izražavaju se pisanjem te

napreduju brže u školi, i onih koji se sa čitanjem još bore, a posljedično i s pisanjem, te im je i proces napredovanja usporen jer svoje resurse naprežu u tehniku čitanja pa im ne ostaje dovoljno mentalne snage za razumijevanje pročitanog. Naravno, Matejev učinak nije sveprisutan i uvijek me raduju primjeri visoko uspješnih pojedinaca koji su svoje granice akademskog i/ili poslovnog uspjeha pomicali do zavidnih doktorskih i poduzetnih razina. No, potrebna je volja, želja za učenjem, pa i nekakav zdravi i snažni prkos za takav uspon, usprkos poteškoćama čitanja. Mora postojati gorivo koje će dijete i roditelja gurati naprijed i kad je teško.

Pitkost i posebnost bajki

Vratila bih se razvojnomoj ljestvicom u ranije djetinjstvo, k bajkama, iako čitanjem saznam da su bajke prvotno pričane i zapisivane za odrasle, a tek su kasnije kroz povijest preoblikovane za čitatelje najranije dobi.

Lijepo je saznati da bajke nisu tek (tamo neke) izmišljene priče koje nas se ne tiču i

bez kojih dijete može (Može li? – pitaju se znalci) lagodno stasati. Struka nostalgично i akcentirano staje u obranu bajki ukazujući na njihovu vrijednost, pa i nužnost, u odgovoru djece:

- bajke su jednostavne priče s izmišljenim likovima (zmajevima, vilama...) te elementima čarobnoga i fantastičnoga
- likovi su polarizirani, nisu kompleksnih osobina, a radnja je intrigantna i apsorbirajuća, prožeta borbom dobra i zla te konačnom pobjedom dobra nad zlim
- bajke potiču moralni razvoj – razlikovanje dobra od zla (postupanja) i promiču vrline i vrijednosti poput pravednosti, zajedništva, hrabrosti, iskrenosti, dobrote...
- one mogu biti strašne i pobuđivati kod djeteta intenzivne neugodne osjećaje (straha, gubitka, smrti – iako dijete nije još svjesno ireverzibilnosti smrti u predškolskoj dobi). Budući da dobro pobjeđuje zlo (dakle, sve se dobro završava po glavnog junaka s kojim se dijete identificira), dijete-čitatelj ima priliku istražiti i imenovati vlastite osjećaje, kroz bajku ih proživjeti, možda i proraditi neke svoje aktualne strahove i osnažiti se za realne situacije koje će u njemu također izazvati osjećaje nelagode i straha.
- pogodne su za razgovor o dojmovima, zrcaljenje djetetovih osjećaja i čuđenja, stvaranje vizualnih slika i njihovo izražavanje
- bajke su simboli putovanja, suočavanja, otvorenosti, nekakve pravedne mobilizacije te potiču na novo čitanje i uvježbavanje prepričavanja, naracije i općenito ranog upamćivanja radnji koje slijede

jedna drugu

- odgovaraju ranoj razvojnoj dobi djeteta, u kojoj dijete svijet doživljava animistički, kao da je sve živo i sve se ponaša kao osoba, čak i ono što nije živo i ono što nije osoba; bajke prirodno uvlače malog čitatelja u svoju zbilju
- bajke su davne i istodobno svestremene jer su glasne pozitivnim idejama, a opet tajanstvene i slojevite, poput snova

- kao protusila svojoj emocionalnoj intenzivnosti, sadrže nepristranog stabilnog naratora koji donosi priču sabrano i ravnomjerno, nepristrano, ne zgražajući se, ne plačući i ne bjesneći nad mučnim i bolnim događajima koji se glavnom junaku isprijećuju na njegovu putu. Preporučuje se da i roditelj koji čita bajke vodi računa o svojoj izvedbi (čitanju) te da se ne da zavesti potrebom da emocionalno intonira i teatralizira. Dječje priče (ali ne i bajke),

kažu znalci, dobro je da odrasli čitaju interpretativno, s naglascima, pričajući priču dinamikom i glasnoćom glasa te pauzama, a ne samo sadržajem pročitano. No, s bajkama valja ostati neutralni promatrač i nepristrani pripovijedač, koji, dodat ću iz svoje uloge psihologa, čini mladom čitatelju dostupnom poziciju distanciranog i nepovredivog promatranja onoga što se emocionalno intenzivno u bajci zbiva.

Knjige i knjižnice – kao suradnici u rastu

Bližeći se kraju članka, valja reći da pored bajki, basni, dječjih priča, prekrasnih slikovnica i ilustracija, djeca mogu „čitati“ i slikovnice bez teksta (glumeći da ih čitaju te trudeći se prepričati što iz ilustracija razaznaju), mogu čitati tzv. tematske priče o suočavanju s nekim realnim problemom (npr. bolesnim članom obitelji) i terapijske priče koje donose olakšanje, osjećaj pobjede i snage.

U mnogim knjigama (npr. Bukvić Pazin, A. i Ott Franolić, M., 2025.) ponuđeni su savjeti znalaca o tome koje se priče i bajke preporučuje čitati djeci. Znalci prepoznaju kvalitetno štivo za najmlađe, oni prepoznaju kvalitetnu od manje kvalitetne slikovnice. To su znanja koja laici ne raspoznaju.

U svakome gradu, u gradskim knjižnicama – tim lijepim i ugodnim dnevnim boravcima gradova, koji pružaju baš ovo što su roditelji, vrtići i škole pozvani pružiti: sigurno, ugodno i poticajno okruženje, naći ćemo knjižničare koji će nas rado uputiti, savjetovati, ponuditi nam kvalitetnu priču za čitanje u krilu predškolskom djetetu ili će nas prepustiti našem osobnom traganju za pravom knjigom ili nas uputiti

na uključivanje u radionički ili projektni oblik rada. Gradske knjižnice stoje nam na raspolaganju kao partneri u razvoju naše djece, nudeći različite programe za poticanje ranog čitanja djece i programe održavanja ljubavi prema knjizi. Knjižnice znaju da čitanje obogaćuje čitatelja novim svjetovima, stoga čeznu bogatiti mnoge. Želja im je potaknuti, podržati, osnažiti i održati ljubav čovjeka prema knjizi, otvorenost djeteta prema priči.

Fotogalerije lijepo dočaravaju ugođaj gradskih knjižnica i njihovih programa, a svaka fotografija roditelja i djeteta, okupljenih velikih i malenih knjigoljubaca, doima se poput kakvog iskoraka iz svakodnevnog životne dinamike u nečiji sigurni topli bogati i razigrani zagrljaj. A, svaka priča, bilo čitana ili poslušana, biva u umu djeteta i odrasloga zaprimljena i doslovno i višeslojno: potičući nova pitanja, šireći nove vidike emocionalne i kognitivne spoznaje, stvarajući nove asocijacije i ideje.

Literatura:

Antonović, D. (2011./2012.), Čitanje u krilu, *Dijete Vrtić Obitelj*, br. 66, (25)

Bacinger Klobučarić, B. I Glavina, E. (2012), Multidisciplinarni pristup promicanju mentalnog zdravlja djece predškolske dobi: Pomažu li priče?, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, Vol. 8, No. 32 (143-148)

Budak, V. I Cvijanović, T. (2015), Tematske priče i slikovnice za djecu u treningu socijalnih vještina, *Dijete Vrtić Obitelj*, br. 77/78 (34-36)

Bukvić Pažin, A. i Ott Franolić, M. (2025), *Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci*, Zagreb, Ljevak

Čudina-Obradović, M. (2008), *Čitanje prije škole – priručnik za roditelje i odgojitelje*, 2. izdanje, Zagreb, Školska knjiga

Čudina-Obradović, M. (2004), *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Zagreb, Pučko otvoreno učilište Korak po korak

Čudina-Obradović, M. (2014), *Psihologija čitanja – od motivacije do razumijevanja – priručnik* (str. 11-67) Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Horvat, P. (2023), Predčitalačke vještine djece i doprinos knjižnica njihovom usvajanju, *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, Vol.7, No. 7 (102-109)

Kelić, M. (2015), *Ovladavanje čitanjem Priručnik za logopede, učitelje i roditelje*, Jastrebarsko, Naklada slap

Košak, N. (2022), Motivacijski poticaji za čitanje, *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, godina 5 (broj 9)

Ražman, L. (2023), Razvoj čitateljske pismenosti, motivacije i tečnosti čitanja kod djece, *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, godina 6 (broj 11)

Rončević, B. (2005), Individualne razlike u razumijevanju pričitanju, *Psihologijske teme*, vol. 14, No 2, 55-77

Špehar, S. (2002), Centar za početno čitanje i pisanje, *Dijete Vrtić Obitelj*, No. 27